

ANALYTISKE PERSPEKTIVER · KORTLÆGNINGSREDSKAB · PRAKSISEKSEMPLER

Forældresamarbejde om børneperspektiver i læringsmiljøet

INSPIRATIONS-
OG REFLEKSIONS-
MATERIALE FRA
KL OG BUPL

Baggrund

Dette inspirations- og refleksionsmateriale henvender sig til pædagogisk personale, ledere og forvaltninger på dagtilbudsområdet, der gerne vil blive klogere på systematisk forældresamarbejde om børneperspektiver i læringsmiljøet. Materialet er resultatet af et overenskomstprojekt mellem KL og BUPL.

Dagtilbudsforvaltninger, pædagogisk personale og ledere i fire daginstitutioner i fem kommuner – Skive, Fredensborg, Vordingborg, Næstved og Gladsaxe – har bidraget med deres gode erfaringer med systematisk forældresamarbejde og/eller involvering af børns perspektiver i læringsmiljøet, dvs. at daginstitutionen som en del af sin praksis har iværksat særlige tiltag, der på et fagligt velreflekteret grundlag involverer børn og forældre for at nå bestemte mål.

Der er lavet i alt 25 semistrukturerede interviews. Interviewene tog afsæt i en ting, deltagerne havde medbragt som symbol på deres gode erfaring, og som illustrerede deres forståelse af begreberne forældresamarbejde og børneperspektiver. To danske og to udenlandske forskere, der har forsket i forældresamarbejde og/eller børneperspektiver, har perspektiveret materialet. Analyserne er blevet yderligere kvalificeret på tre gå-hjem-møder med åben deltagelse for interessenter på daginstitutionens område.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har stået for undersøgelsen og udarbejdelse af inspirations- og refleksionsmateriale under ledelse af Persille Schwartz og med deltagelse af Laura Detlefsen. Cecilie Juul Jørgensen og Anne Breinhold Olsen har bidraget med sparring på hhv. metodedesign og formidling. KL og BUPL er afsendere af inspirations- og refleksionsmateriale, som er udarbejdet i tæt samarbejde mellem EVA og Jette Kyhl (KL) og Daniela Cecchin (BUPL).

Forældresamarbejde om børneperspektiver i læringsmiljøet 2017

© Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) og KL og BUPL

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Design

BGRAPHIC

Fotos

Ture Andersen, Istock

Illustrationer

BGRAPHIC

Tryk

Rosendahls

ISBN

ISBN: 978-87-7182-072-0

ISBN: (www) 978-87-7182-073-7

INDHOLD

3 Introduktion

Gå ikke glip af børneperspektiver i læringsmiljøet.

4 Bliv klogere på læringsmiljøet gennem børns perspektiver

Der er mange måder at samarbejde med forældre om børns perspektiver i læringsmiljøet. Læs her om tre betydningsfulde dimensioner i samarbejdet.

10 Styrk det systematiske forældresamarbejde om involvering af børneperspektiver

Få hjælp til at kigge på systematikkerne i det, I allerede gør, og bliv klogere på, hvordan I kan styrke forældresamarbejde om børneperspektiver.

12 Praksiseksempler

Få god og levende inspiration fra, hvordan andre daginstitutioner gør, og læs, hvad forskerne mener, det er vigtigt at være opmærksom på.

Hvad peger masteren for den styrkede pædagogiske læreplan på?
Ifølge masteren for den styrkede pædagogiske læreplan er både forældres og børns perspektiver vigtige at inddrage i tilrettelæggelsen og udviklingen af læringsmiljøet i danske daginstitutioner.

Læringsmiljø forstås i dette inspirations- og refleksionsmateriale som alt det, der understøtter børns læring, udvikling, trivsel og dannelse i daginstitutionen, men også i hjemmet og andre kontekster, som børnene bevæger sig i uden for daginstitutionen.

Gå ikke glip af børneperspektiver i læringsmiljøet

Erik har en muslingeskal med i børnehaven. De havde egentlig glemt den derhjemme, men så kørte de tilbage efter den. Mens de sidder i rundkredsen i børnehaven, kan Erik mærke, at det kribler i maven. Han glæder sig til at vise sit sommerferieminde frem. "Hvad har du med?", spørger den voksne. Han åbner hånden. "En muslingeskal!", siger han stolt.

Læringsmiljøet skabes i nuet

Herfra kan fortællingen udfolde sig på mange forskellige måder, afhængigt af hvordan pædagogen møder Erik. Siger pædagogen, at den er smuk, og begynder at tælle farver på den? Spørger pædagogen, hvor den kommer fra? Eller spørger pædagogen måske helt åbent, om Erik kan sige noget mere om muslingeskallen? Uanset hvad pædagogen gør, er han/hun med til at forme Eriks læringsmiljø.

Nysgerrighed er vejen til forståelse

Forældrene spiller også en rolle. Dagen var blevet helt anderledes, hvis Erik ikke havde haft muslingeskallen med. Senere på dagen bliver den nemlig afsæt for, at Erik og den nye pige, Matilde, tager de første skridt ind i et venskab, da de med muslingeskallen som inspiration fordyber sig i en skattejagt i den anden ende af legepladsen. Men det ved hverken forældrene eller pædagogen. De ved heller ikke, at Erik og hans bedstefar legede skattejagt, da de fandt muslingeskallen. De kan nemlig kun følge med i en lille brøkdæl af alt det, Erik oplever i løbet af dagen. Hvis de vil forstå Eriks læringsmiljø,

må de derfor være nysgerrige på hans oplevelser.

Det samme gælder for alle de andre børn, der går i daginstitution. Kvaliteten af læringsmiljøet hænger sammen med, hvor godt de voksne lykkes med at være nysgerrige på, hvad børnene erfarer i hjemmet, i daginstitutionen og i deres liv generelt. Forældre og pædagoger kan hver især bidrage med unikke indsigter i, hvordan børnene oplever det læringsmiljø, de vokser op i. Derfor er det vigtigt, at forældre og pædagoger samarbejder om at være nysgerrige på børnenes perspektiver og om i fællesskab at blive klogere på de erfaringer, børnene gør sig i læringsmiljøet.

Børns perspektiver gør voksne klogere

Det er svært at forestille sig en daginstitution, hvor pædagoger og forældre ikke er optaget af, hvad børn oplever. Der vil være mange gange i løbet af en dag, hvor børns perspektiver kommer i spil i forbindelse med de daglige aktiviteter og rutiner. Når de voksne er nysgerrige på børnenes perspektiver, får de spontan feedback på det læringsmiljø, de er med til at rammesætte. En udvidet og systematisk involvering af børns perspektiver som feedback rummer dermed et stort potentiale for udvikling af et godt læringsmiljø. Derfor har KL og BUPL sat særligt fokus på at styrke involveringen af børns perspektiver ved at undersøge, hvordan daginstitutioner og forældre kan samarbejde om netop dette. Fem af landets kommuner har hjulpet med at finde og formidle gode erfaringer med systematiske praksisser.

Publikationens indhold

Inspirations- og refleksionsmaterialet henvender sig til ledere og pædagogisk personale i daginstitutioner og til forvaltninger på dagtilbudsområdet. Materialet består af tre dele:

- **Analytiske perspektiver:** Her beskrives tre dimensioner af forældresamarbejdet, som er vigtige at forholde sig til, da de har betydning for, hvad forældrene og daginstitutionen kan lære af børnenes perspektiver.
- **Kortlægningsredskab:** Redskabet hjælper til at kortlægge og reflektere over systematikkerne i det eksisterende forældresamarbejde om børns perspektiver og til at få øje på, hvor det evt. kan styrkes.
- **Praksiseksempler:** Disse består i konkrete forskningsperspektiverede eksempler på samarbejdsformer i nogle af de daginstitutioner, der har bidraget til projektet. Eksemplerne kan bruges til at spejle egen praksis og få konkrete ideer til måder at gå til forældresamarbejdet om børneperspektiver på.

Målet med materialet er, at involveringen af børns perspektiver får øget fokus, så børn som Erik og Matilde får de allerbedste betingelser for et godt børneliv i det læringsmiljø, vi voksne er med til at skabe for og sammen med dem.

Bliv klogere på læringsmiljøet gennem børns perspektiver

Der er tre dimensioner i organiseringen af det pædagogiske arbejde med børneperspektiver, som det er vigtigt at have for øje, når man samarbejder med forældre om at involvere børns perspektiver i læringsmiljøet.

Involvering af børns perspektiver i forældresamarbejdet er en vigtig grundpille i det at skabe et læringsmiljø af høj kvalitet. Et samarbejde om at involvere børnene og forstå deres erfaringer i læringsmiljøet kan nemlig give et nyt blik for, hvad der er på spil for børnene. Samtidig kan det danne afsæt for, at man som voksen understøtter børnene i at lykkes med det, de gerne vil opnå og har gavn af at lære for at kunne leve et godt børneliv sammen med andre børn og voksne.

Børnenes perspektiver vil (ligesom alle andre menneskers) ændre sig fra det ene øjeblik til det andet. De vil være påvirket af den sammenhæng, de indgår i (fx tidspunktet på dagen, rummets indretning eller de børnefællesskaber, som børnene er en del af). Derfor giver det ikke mening at lede efter en endelig sandhed om, hvad der helt præcist er på spil for barnet. Til gengæld er der rigtig meget læring for voksne at hente i selv de små indblik, de voksne kan få i børnenes liv. Børn har (ligesom alle andre) en historie, som de voksne kan lære at kende og lære af, når de følger

børnenes oplevelser og erfaringer over tid. Det vigtige er derfor, at den voksne bliver ved med at være nysgerrig på de oplevelser og erfaringer, børnene udtrykker, at de har. Det gælder både verbalt og non-verbalt.

Når man kigger hen over praksis-eksemplerne bagerst i dette inspirations- og refleksionsmateriale, er det tydeligt, at den vinkel, daginstitutionen har på det pædagogiske arbejde med børneperspektiver, har stor betydning for, hvilke indsigter de voksne får. Det er derfor vigtigt at være bevidst om, hvilken tilgang til arbejdet daginstitutionen har og hvorfor. Særligt tre dimensioner er vigtige at forholde sig til:

Tre dimensioner i samarbejdet om børneperspektiver i læringsmiljøet

- Hvad er der fokus på i relation til børnene?
- Hvem er involveret i samarbejdet?
- Hvordan ser samarbejdet ud?

Hvad er der fokus på i relation til børnene?

I praksiseksemplerne i inspirations- og refleksionsmaterialet sætter nogle institutioner fokus på, hvad børnene er ved at lære (fx at hoppe), mens andre institutioner har fokus på, hvordan børnene trives (fx hvad der gør børnene glade i institutionen). I begge eksempler er den bagvedliggende intention at blive klogere på børnenes oplevelser og erfaringer. Det gør en stor forskel, om fokus lægges på læring eller trivsel eller begge dele. Når noget bestemt kommer i fokus og dermed træder i forgrunden, er der altid noget andet, der træder i baggrunden. Er pædagogerne i daginstitutionen optaget af en kognitiv dimension af læring, vil et barn som Erik med muslingeskallen blive spurgt om dens form, dens farve, dens størrelse eller andet, der er knyttet til kognitiv viden. Hvis de er optaget af trivsel, vil de måske

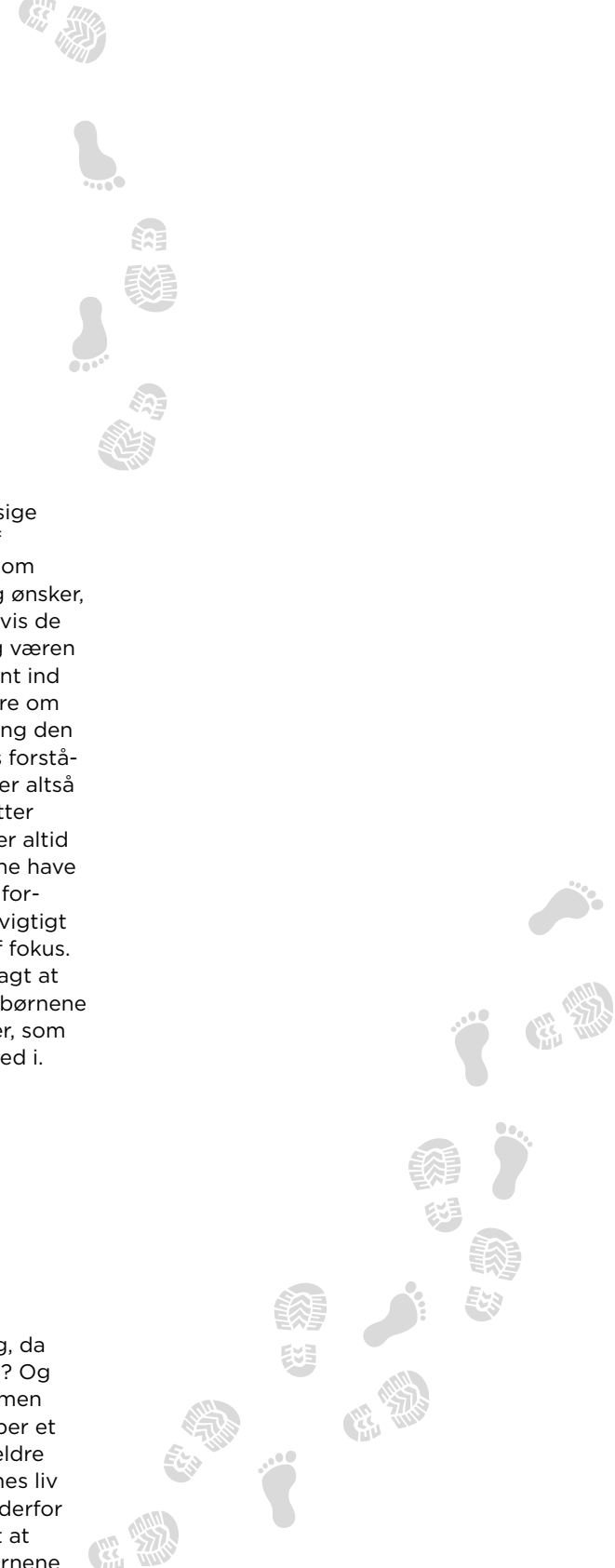
spørge ind til Eriks følelsesmæssige oplevelser. Hvis de er optaget af demokrati, vil de have fokus på, om Erik får sagt, hvad han mener og ønsker, at der skal ske i hans hverdag. Hvis de er optaget af hans oplevelser og væren i verden, vil de spørge mere åbent ind til, om han vil fortælle noget mere om muslingeskallen, hvilken betydning den har for ham, osv. Pædagogernes forståelse af hans perspektiver afspejler altså deres fokus. Uanset hvad de sætter fokus på og spørger ind til, vil der altid være andet, de lige så godt kunne have gjort, og som ville lede til andre fortællinger om Erik. Derfor er det vigtigt altid at reflektere over sit valg af fokus. I forlængelse af dette er det oplagt at undersøge, om forældrene eller børnene kan pege på andre fokusområder, som de oplever, er vigtige at dykke ned i.

Hvem er involveret i samarbejdet?

For at blive klogere på børns oplevelse af deres læringsmiljø kan man principielt involvere alle de mennesker, børnene omgiver sig med – og så selvfølgelig mest af alt børnene selv. Børnene ved bedst, hvordan det er at være dem, og derfor er det vigtigt, at de bliver involveret i at give feedback på læringsmiljøets udformning. De voksnes opmærksomhed på børnenes perspektiver er et godt supplement, da de vil kunne se ting, der er relevante for børnene, men som børnene ikke selv fortæller eller på anden vis udtrykker. I eksemplet med Erik kunne det være at forældrene havde vigtig viden om den sammenhæng, som muslingeskallen blev fundet i. Måske at Erik og hans bedstefar legede tingfinder, hvor de fandt underlige ting, som de lavede historier om, hvor mon kom fra? Måske forældrene lagde mærke til, at

Eriks øjne strålede af begejstring, da fantasihistorierne foldede sig ud? Og måske netop den indsigt blev kimen til en forståelse af, hvad der skaber et godt læringsmiljø for Erik? Forældre har her en unik viden om børnenes liv uden for daginstitutionen og er derfor betydningsfulde ressourcer i det at forstå, hvad der er på spil for børnene – ligesom de kan komme med værdifulde indspil til udformningen af et godt læringsmiljø for børnene.

I praksiseksemplerne bagerst i inspirations- og refleksionsmaterialet er der tre forskellige tilgange til at inddrage børneperspektiver i læringsmiljøet: A. Børn som aktive formidlere af deres perspektiver, B. Voksne som formidlere af børneperspektiver og C. Fælles udforskning af børneperspektiver.

A. Børn som aktive formidlere af deres perspektiver

Nogle forstår arbejdet med børneperspektiver som det at understøtte børnenes demokratiske indflydelse i læringsmiljøet ved fx at lytte til børnenes ønsker til aktiviteter, indkøb, indretning eller lign. Andre går et spadestik dybere og forstår børneperspektiver som, at pædagogen må gøre sig umage med at leve sig ind i børnenes univers. Dvs. at pædagogerne har en grundlæggende nysgerrighed på, hvordan det opleves at være barn, med alt, hvad det indebærer både i daginstitutionen og i hjemmet.

Pædagogerne inviterer fx børnene til at vise deres oplevelsesverden ved at tegne deres nærmeste familie, eller hvordan de forestiller sig overgangen til børnehave eller skole. Når børnene, som her, selv sætter rammerne for indholdet af det materiale, de producerer, vil det ofte kunne bruges direkte som pædagogisk dokumentation af børnenes oplevelser og erfaringer i deres daginstitution. Når børnene på den vis inviteres til at udtrykke sig om det, der er vigtigt for dem, mødes de ikke kun som eksperter på deres eget liv. De får også mulighed for at opleve, at de og deres erfaringer i verden har betydning for andre i fællesskabet.

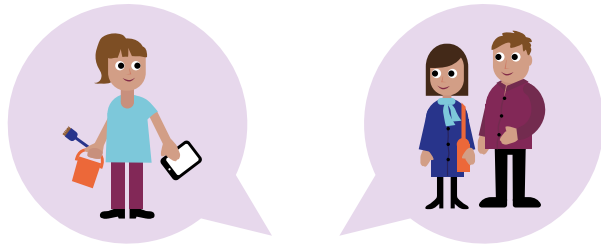
B. Voksne som formidlere af børneperspektiver

Her udveksler pædagoger og forældre oplevelser af, hvad der er på spil for børnene i deres læringsmiljø.

I de fleste daginstitutioner er der tradition for at involvere forældre på forældremøder eller gennem individuelle samtaler (fx ved opstart eller overgange). Her inviteres forældre til at dele deres oplevelser af børnene og derigennem formidle, hvordan de oplever, at børnene trives og udvikler sig i læringsmiljøet. I denne type samarbejde kan der også være perspektiver fra andre fagpersoner involveret, fx sundhedsplejen, pædagogiske konsulenter, lokale frivillige organisationer osv.

Når forældre involveres med deres forskellige oplevelser af og perspektiver på deres børn, kan det give adgang til at forstå vigtige nuancer af børnenes liv, som børnene ikke selv kan fortælle om. Her er det vigtigt, at de voksne er opmærksomme på at værne om børnenes integritet, så de ikke oplever deres fortrolighed brudt eller deres privatliv udstillet.

C. Fælles udforskning af børneperspektiver

Der er også tilfælde, hvor både pædagoger, forældre og børn sammen går på opdagelse i børnenes perspektiver i læringsmiljøet.

Mange institutioner har fokus på, at der i dagligdagen er skabt rum til udveksling af perspektiver. Det kan fx være, at en pædagog har til opgave at være den, der tager sig af børn, der er faldet ud af daginstitutionens flow. Hvis et barn fx forlader en aktivitet, vil pædagogens opgave være at lytte til barnet og bringe dets oplevelse videre til forældrene eller sine kollegaer som et læringsperspektiv. Der er også institutioner, som har årlige aktiviteter, hvor forældre og pædagoger samarbejder om i fællesskab at blive klogere på børnegruppens

oplevelser af læringsmiljøet. Det ses fx i praksiseksemplet, hvor forældre og pædagoger i fællesskab undersøger, hvad børnene både hjemme og i daginstitutionen udtrykker, at de er blevet inspireret af under et museumsbesøg med daginstitutionen. Indsigterne bruges til at forme læringsmiljøet videre frem.

Det er imidlertid ikke alle forældre, der af sig selv er opmærksomme på, at de kan hjælpe børnene ved at gå på opdagelse i deres perspektiver og dele denne viden med daginstitutionen. Derfor understøtter daginstitutioner nogle steder forældresamarbejdet ved at komme med konkrete forslag til, hvordan forældrene kan involvere sig aktivt i at forstå deres barn og børnegruppens oplevelser af og erfaringer i læringsmiljøet.

Hvordan ser samarbejdet ud?

I praksiseksemplerne afspejles der forskellige former for forældresamarbejde: A. Den fagligt informerende form, B. Den undersøgende form og C. Den samskabende form. De fører forskellige steder hen, men har alle deres berettigelse afhængig af den sammenhæng, de indgår i. I praksis vil der ofte være forskellige forståelser af og tilgange til forældresamarbejde på spil på samme tid.

A. Den fagligt informerende form

Her er pædagoger retningsgivende for samarbejdet. Både pædagog og forældre er optaget af, hvordan pædagoger med udgangspunkt i deres faglige viden og kendskab til børnenes udtrykte behov og interesser kan vejlede forældrene i at skabe et godt læringsmiljø for børnene derhjemme. Forældrene kan fx få til opgave at hjælpe barnet med at finde en blå ting, en god lyd, et sommerferieminde eller andre ting i hjemmet, som skærper barnets opmærksomhed på et fænomen, en kategori eller noget andet spændende i verden. Hjemmeopgaven modsvarer typisk emner, som daginstitutionen har sat fokus på i sin hverdag.

B. Den undersøgende form

Andre samarbejdssituationer er baseret på, at pædagoger og forældre er nysgerrige på hinandens oplevelse af børnenes perspektiver. De udveksler og afstemmer deres forskellige oplevelser af børnene for dermed at nå en fælles forståelse af, hvad der er på spil for dem. Fx tilbyder flere daginstitutioner hjemmebesøg eller legestuer i daginstitutionen forud for barnets institutionsstart. Her er der mulighed for at udveksle viden om og med barnet og hinanden. Afstemningen sker selvfølgelig også efter institutionsstart i den helt almindelige daglige dialog og ved begivenheder som forældremøder, overgang til børnehave eller skolestart osv.

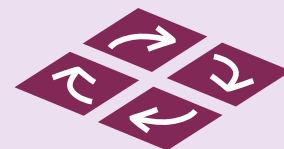

C. Den samskabende form

Her samarbejder pædagogerne og forældrene i en periode om i fællesskab at forstå og udforske børnenes perspektiver i deres læringsmiljø. De inspirerer hinanden til at udvikle læringsmiljøet på baggrund af de indsigter og erkendelser, de hver især kan bidrage med, og de påvirker hinandens domæner, dvs. at pædagogerne påvirker, hvad forældrene gør derhjemme, og forældrene påvirker pædagogernes handlinger i daginstitutionen. Det er selvfølgelig også muligt at involvere børnene aktivt i den samskabende form. Det kan fx være som i praksiseksemplet med Cirkeline, hvor børnene er med til at folde brugen af cirkler ud, og spor af cirklerne følges og spiller positivt ind både i hjemmet og i daginstitutionen.

Styrk det systematiske forældresamarbejde om involvering af børneperspektiver

Børnene ved bedst, hvordan de oplever deres læringsmiljø. Derfor er deres perspektiver en vigtig kilde til feedback på, hvordan I sammen med forældrene lykkes med udformningen af et læringsmiljø, der passer til børnenes behov.

Ambitionen med redskabet på næste side er at hjælpe jer til at reflektere over systematikken i netop jeres daginstitution. Ved at bruge redskabet kan I – evt. sammen med forældrene og børnene – få øje på, hvad I gør i dag, og hvordan I styrker forældresamarbejdet om involvering af børneperspektiver.

Redskabet består af refleksionsspørgsmål, der hjælper jer til at kortlægge, hvordan børneperspektiver i dag indgår i jeres samarbejde med forældrene. Når I har svaret på spørgsmålene, vil I formodentlig have opdaget steder, hvor forældres og børns perspektiver i endnu højere grad kan bidrage til udviklingen af gode og inspirerende læringsmiljøer.

Redskabet består af fire trin. De hjælper jer til at kortlægge og reflektere over:

1. Nuværende systematiske aktiviteter
2. Afgrensningen af jeres fokus
3. Den forskel, forældre og børn oplever, at involveringen gør
4. Mulige justeringer af jeres systematiske praksis.

Redskabets refleksionsspørgsmål spiller sammen med de tre dimensioner, der er beskrevet i første del af inspirations- og refleksionsmaterialet. Derfor vil det være en god ide at have sat sig ind i disse forud for arbejdet med redskabet.

Vejledning

Redskabet kan benyttes i personalegruppen, i bestyrelsen eller med forældregruppen som helhed.

Uanset om I starter med et enkelt spørgsmål eller en hel sektion, så begynd med, at alle får fem minutter til at tænke over, hvad I hver især ser af mulige svar på spørgsmålet. Skriv jeres svar ned på sedler, så I efterfølgende kan dele og samle jeres respektive svar.

Gennemgå, hvad I hver især har fået øje på og har tænkt. Vær nysgerrig på hinandens oplevelser, og brug evt. forskelligheder til at få øje på nye måder at se jeres praksis på. Når I har arbejdet jer gennem alle sektionerne, vil I sidde tilbage med et overblik over, hvor I med små justeringer af jeres systematik kan involvere endnu flere børn og deres forældre.

Kortlægning af den nuværende praksis

HJÆLPESPØRGSMÅL FORÆLDRE

HJÆLPESPØRGSMÅL BØRN

1

Hvilke systematikker har I, der hjælper jer til at være nysgerrige på børns perspektiver?

Hvor og hvornår inddrager I systematisk forældrene i samarbejde om børns perspektiver i læringsmiljøet?

Samarbejder I med alle forældre om at involvere børnenes perspektiver, eller er der nogen, I skal forsøge at involvere noget mere?

Hvordan og hvornår går I systematisk på opdagelse i børnenes perspektiver i læringsmiljøet?

Inviteres alle børn til at formidle deres perspektiver i læringsmiljøet, eller er der nogen, I skal bestræbe jer på at involvere mere?

2

Hvordan påvirker jeres systematik det fokus, I har i involveringen af børns perspektiver i læringsmiljøet?

Hvilke muligheder har forældre for at påvirke, hvad I sætter fokus på i forældre-samarbejdet om børns perspektiver?

Hvilke muligheder har børn for at påvirke, hvad I sætter fokus på, når I vil forstå deres erfaringer i læringsmiljøet?

3

Hvordan understøtter jeres systematik, at forældre og børn oplever, at deres bidrag gør en forskel for udformningen af læringsmiljøet?

Hvordan mærker forældre, at de perspektiver, de bidrager med, gør en forskel for udformningen af læringsmiljøet?

Hvordan mærker børn, at deres perspektiver har gjort en forskel for, hvordan de voksne udformer læringsmiljøet i hverdagen?

4

Hvordan kan jeres systematik justeres, så børnenes perspektiver involveres gennem en endnu højere grad af samarbejde med dem og deres forældre?

Hvad peger forældrene på, at der med fordel kan ændres, så samarbejdet om børneperspektiver udvides?

Hvad peger børnene på, at der med fordel kan ændres i jeres samarbejde med forældrene om at involvere børnenes perspektiver?

Praksiseksempler

Få ti eksempler på pædagogisk praksis, der giver forældre og pædagoger indsigt i børnenes erfaringer i læringsmiljøet, og læs om danske og internationale forskeres perspektivering af eksemplerne ud fra deres viden på området.

Der findes rigtig mange måder at samarbejde med forældrene på. Men hvordan kan samarbejdet se ud, hvis fokus handler om, at forældre og pædagoger arbejder sammen om at få et indblik i børnenes perspektiver? Det findes der smagsprøver på i inspirations- og refleksionsmaterialets sidste del, der beskriver ti konkrete måder, hvorpå daginstitutioner i praksis samarbejder med forældre om at forstå børns forskellige erfaringer i læringsmiljøet.

Ti eksempler fra praksis:

- 1 Hjemmebesøg forud for institutionsstart
- 2 Legestue i institutionen før institutionsstart
- 3 Skemaer med læringsfortællinger
- 4 Sprogkufferter
- 5 Hjemmeopgaver
- 6 Udstilling med børns betydningsfulde ting
- 7 Årlige børneinterviews
- 8 Børnetegninger af forventninger til overgange
- 9 Fælles udforskning af spor fra museumsbesøg
- 10 Et mangedimensionalt læringsrum med afsæt i Cirkeline.

Sådan har vi gjort

Eksemplerne bygger på interviews med og input fra en række pædagogiske konsulenter, ledere, pædagoger og andre aktører på dagtilbudsområdet. Eksemplerne beskriver, hvad daginstitutionerne selv oplever, at de har gode erfaringer med. Nogle eksempler er baseret på beskrivelser fra forskellige daginstitutioner, som har identiske fremgangsmåder (som fx hjemmebesøg eller sprogkufferter), som er skrevet

sammen. Eksemplerne er udvalgt sådan, at der er størst mulig variation i det, der gengives. Dermed får pædagoger, ledere eller forvaltninger mest muligt at spejle den lokale praksis i. Samtidig vil der være mange forskellige systematikker at finde inspiration i, når daginstitutionen vil udvikle samarbejdet med forældrene om at involvere børns perspektiver i deres læringsmiljø.

Sådan har forskerne bidraget

For hvert eksempel har vi bedt fire forskere – to nationale og to internationale – om at perspektivere fremgangsmåderne med udgangspunkt i deres viden fra egen og andres forskning på området.

De forskere, der har bidraget med perspektiveringer af materialet og analysen, er:

- Maja Røn Larsen, lektor på Roskilde Universitet
- Dorte Kousholt, lektor på Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU)
- Sue Dockett, professor på Charles Sturt University, Australien
- Deborah Harcourt, direktør i Asia Pacific Early Childhood Consultants, Australien.

Forskerne har ikke haft mulighed for selv at arbejde indgående med materialet. Derfor skal deres gengivne perspektiver ses som pointer, de fandt væsentlige, da de blev præsenteret for EVA's materiale. Forskerperspektiveringen under hvert praksiseksempel er en sammenskrivning af forskernes perspektiver og derfor ikke nødvendigvis udtryk for enighed blandt forskerne.

1

Hjemmebesøg forud for institutionsstart

FORMÅL:

Besøg i hjemmet inden barnets opstart i daginstitution skaber gode rammer for at tale mere uformelt sammen i trygge omgivelser for barnet og forældrene. Det er et godt afsæt for at opbygge tillid til hinanden og få afstemt forventninger.

Alle familier tilbydes at få besøg af daginstitutionen forud for institutionsstart. Tager familien imod tilbuddet, besøger de primære pædagoger familien i ca. en time. Den ene pædagog retter sin opmærksomhed mod forældrene, mens den anden fokuserer på at få en god kontakt med barnet. I nogle kommuner deltager sundhedsplejen i mødet, så mødet kan inddrage viden om barnets oplevelser helt tilbage til fødselstidspunktet. Hvis forældrene ikke taler dansk, kan der også være en tolk med.

Under hjemmebesøget gennemgås en folder om institutionen. Den er målrettet barnet med fotos af, hvordan der ser ud

i daginstitutionen, hvem der tager imod den første dag, og hvad børn og voksne typisk foretager sig i løbet af dagen, fx måltider, lur og andre rutiner. Hjemmebesøget tjener også til at etablere mest mulig kontakt med barnet og få indblik i, hvad det interesserer sig for. Fx var der et barn, der i hjemmet var meget optaget af at lege med sin røde brandbil sammen med pædagogen. På barnets første dag havde pædagogen sat en brandbil frem i garderoben, så hun vidste, at der var noget, der ville fange barnets interesse. Hjemmebesøget er en anledning til at høre om barnet og adressere spørgsmål eller bekymringer hos forældrene om, hvordan de med deres viden om barnet forestiller sig dets kommende liv i daginstitutionen. Fx var en mor bekymret for, at hendes barn ville fryse, når det sov til middag udendørs. Pædagogen inviterede moren ned i institutionen. Her var hun med til at tage børnene op fra lur. Hermed fik hun mulighed for at mærke at børnene ikke frøs og at se, at den udendørs lur fra børnenes perspektiv så ud til at være en god oplevelse.

DET PEGER FORSKERNE PÅ:

Det er en god ide at møde hinanden og afstemme forventninger forud for starten. Adgangen til privatsfæren kan give en unik og god forståelse af familien og det sted, barnet kommer fra. Når barnet senere i daginstitutionen refererer til sine hjemlige oplevelser og erfaringer bliver det nemmere for de professionelle at forstå barnet. Samtidig kræver hjemmebesøg en høj grad af etisk refleksion hos de professionelle over, den forståelse der efterfølgende bliver skabt om barnet og dets familie, og hvordan fortællingen bliver bevaret eller udfordret i løbet af barnets institutionsliv. Set i et børneperspektiv er det vigtigt at notere sig, at barnet ikke har indflydelse på, om besøget gennemføres eller ej. Besøget kræver derfor en særlig opmærksomhed over for og respekt for barnets oplevelse af situationen. Desuden kan man som et alternativ til hjemmebesøget tilbyde familien, at mødet foregår et andet sted, fx på en offentlig legeplads, som barnet kender og holder af.

2

Legestue i institutionen før institutionsstart

FORMÅL:

Børnene og deres forældre får erfaringer i daginstitutionen forud for opstart. Forældrene kan læse barnets reaktioner og sætte deres viden om barnet i spil på en måde, der letter overgangen til institutionslivet.

Ca. en måned inden institutionsstart modtager de kommende børn en folder med billeder af personalet og huset. Samtidig inviteres børnene og deres forældre eller bedsteforældre til en ugentlig legestue af et par timers varighed sammen med de øvrige børn i daginstitutionen.

Ud over at møde personalet og de andre børn får både børn og forældre indblik i daginstitutionens hverdag, rum og kultur og lærer, hvordan de kan færdes der sammen med de andre børn og voksne. De kommende forældre hjælper hinanden, og pædagogerne oplever, at forældrenes spørgsmål til daginstitutionslivet bliver besvaret forud for starten. Dermed får børnene og deres oplevelser mere fokus i forbindelse med selve opstarten, og den bliver roligere og lettere for alle parter.

DET PEGER FORSKERNE PÅ:

Med legestuerne er daginstitutionerne opmærksomme på, hvor stor betydning

kendskab til institutionshverdagen har for forældrenes og børnenes overgang til institutionslivet. Ud over at introducere til daginstitutionslivet understøtter legestuerne, at der kan skabes kontakt blandt børn og deres familiemedlemmer. Forældre kan have stor glæde af at høre om, hvordan andre forældre håndterer de muligheder og udfordringer, der er forbundet med at have sit barn i daginstitution. Igennem legestuerne får de rig lejlighed til at udveksle viden og skabe fællesskaber, der rækker ud over daginstitutionen. Samtidig får børnene mulighed for at tage de første skridt ind i nye potentielle venskaber i børnefællesskabet.

Skemaer med læringsfortællinger

FORMÅL:

Systematisk nedskrevne fortællinger om børnenes læreprocesser udarbejdet af både pædagoger og forældre koblet med fotodokumentation skal synliggøre børns læring og sætte gang i samtaler mellem børn og voksne om læring og om det, som børnene er optaget af.

Daginstitutioner i flere kommuner er optaget af at synliggøre børns læring gennem skemaer og fotos, der beskriver, hvad barnet lige nu er optaget af at lære. En læringsfortælling kan fx lyde: "Mathilde er i gang med at lære at hoppe – først med spredte ben og så med samlede ben – og med et stort smil." Fortællingen er illustreret af et foto af Mathilde, der hopper. Skemaerne udfyldes af pædagogen med inspiration fra det enkelte barn. Læringsfortællingen er formidlet i en anerkendende tone om det, børnene er optaget af og er på vej til at kunne mestre i meget nær fremtid. Gennem anerkendelsen kan barnet

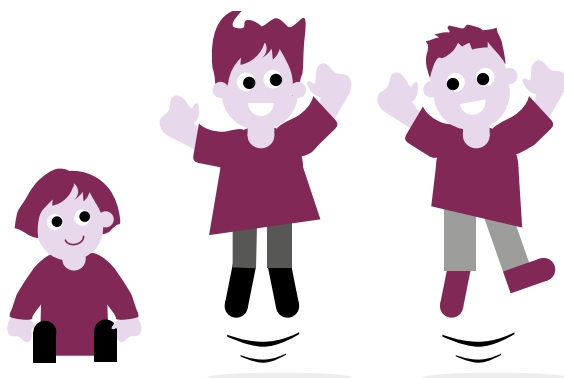
opleve en stolthed over at være ved at lære noget eller ligefrem mestre noget, det har stræbt efter at kunne.

Børnene opfordres til selv at fortælle deres forældre om læringsfortællingerne, og nogle steder får børnene fortællingerne med hjem. Andre steder synliggøres fortællingerne, fx som plakater eller på digitale skærme i garderoben i daginstitutionen og på forvaltningen, så forældre og andre aktører også kan se dem. Hermed søger daginstitutionerne at understøtte, at voksne generelt engagerer sig mere i snakke med børn om, hvad de er optaget af at lære. Fx får forældrene indsigt i, at der er masser af læring i at hoppe. Med inspiration fra de andre børns læringsfortællinger kan børn og forældre få inspiration til nye ting, barnet kan blive optaget af at lære. Nogle steder tilføjer forældre kommentarer til læringsfortællingerne om det, barnet er optaget af i hjemmet. Bestræbelsen er, at læring bliver et fælles ansvar for pædagoger og forældre.

DET PEGER FORSKERNE PÅ:

Læringsfortællingerne bidrager til at rette særlig opmærksomhed mod læring som værende et vigtigt element i børnenes liv og i institutionens hverdag. Især forældrene kan få øget fokus på, at børnene lærer noget nyt hver dag. Læringsfortællingerne kan blive afsæt for snakke med børnene i hjemmet om børnenes perspektiver på, hvad der er vigtigt for dem at lære. Her kan de voksne også få indsigt i, hvordan børnene oplever deres læringsmiljø på tværs af daginstitution og hjem.

Samtidig viser forskning, at det øgede fokus på at understøtte børns læring kan gå ud over den oprigtige lytten til, hvad der er vigtigt for børnene. Desuden har læringsfortællinger ofte en tendens til at fremhæve kompetencer, der er normativt rigtige. De færreste læringshistorier handler fx om, hvordan børn kan øve sig i at gemme sig for de voksne, når de ikke gider det, som de voksne vil have dem til, selvom det i børnenes perspektiv kan være en nyttig kompetence at mestre. Børnenes perspektiver må derfor være det centrale element i fortællingerne. Desuden må børnenes oplevelse af deres læring ikke reduceres til et individuelt fænomen, men må ses i lyset af børnefællesskabet og de øvrige betingelser, der former læringsmiljøet.

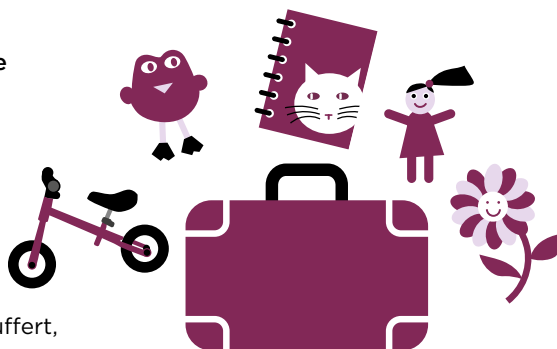

4

Sprogkufferter

FORMÅL:

Forældre og pædagoger samarbejder om at understøtte børnenes sprogudvikling med udgangspunkt i en historie, som barnet er optaget af, og som det ved brug af en sprogkuffert kan bringe med sig mellem institution og hjem.

En sprogkuffert er en lille børnekuffert, der indeholder en bog og ting, der illustrerer elementer af den historie, der bliver fortalt i bogen. Bogen er skrevet på dansk og bliver brugt til dialogisk læsning i daginstitutionen. Der findes flere kufferter med forskellige historier, som børnene har fået læst højt i institutionen. Børnene kan vælge en kuffert, de vil låne med hjem, så forældrene kan læse den samme historie op i hjemmet. Pædagogerne tilbyder mundtlig vejledning i brug af kufferten, men ofte vil der også i kufferten være en vejledning til dialogisk læsning og en liste med de centrale begreber i bogens historie.

I nogle daginstitutioner indeholder kufferterne bogen både på dansk og på barnets modersmål. Ligesom vejledninger og centrale begreber er oversat til andre sprog end dansk. Når børnene får læst historien op i hjemmet, kan de tilføje ting, tegninger eller andre elementer til kufferten. Dermed bidrager de til at sætte fokus på en ny dimension af oplevelsen med historien i bogen, og tingen bidrager til at bringe barnets oplevelse fra hjemmet videre til institutionen.

DET PEGER FORSKERNE PÅ:

Det er væsentligt, at sprogkufferter udvikles, så de matcher børnenes og familiernes forskellige behov, så alle børn får adgang til dem. Børn med forældre, der ikke taler dansk, må fx have adgang til læseoplevelser med deres forældre på lige fod med børn, hvis forældre taler dansk. Derfor er det vigtigt, at pædagogerne differentierer deres indsatser, så de matcher til børnenes behov. Det gør de fx, når de vælger at have bøger både på dansk og på familiernes modersmål. Det samme gælder, når pædagoger tilbyder mundtlig vejledning til de forældre, som ikke har gavn af de skriftlige informationer, der er i kufferterne.

Med fokus på børneperspektiver er det især vigtigt, at børn og deres perspektiver på læseoplevelsen involveres. Når børnene har mulighed for at tilføje elementer til kufferten, sætter det spor af noget, de har fundet betydningsfuldt, og som voksne og andre børn kan spørge ind til.

5

Hjemmeopgaver

FORMÅL:

Når forældre og barn derhjemme skal løse små opgaver, som institutionen har stillet dem, kan det give barnet en oplevelse af, at der er en rød tråd mellem det, der sker hhv. derhjemme og i institutionen. Samtidig får forældre og pædagoger en fælles platform til at understøtte barnets nysgerrighed.

Hjemmeopgaver tilsigter at skabe en sammenhæng mellem institutionens og hjemmets læringsmiljø, ved at forældrene får opgaver, der skal løses med børnene i hjemmet, og som matcher noget, daginstitutionen har fokus på i

sine planlagte aktiviteter. Opgaverne kan principielt handle om hvad som helst. I projektet har det fx været at tegne sin familie, at tage en blå ting eller et sommerferieminde med eller at finde en yndlingslyd, en yndlingslugt osv. Pædagogerne oplever, at nogle familier tager imod opgaverne med stor interesse og udforsker opgaven med en nysgerrighed på barnets oplevelser og læring, mens andre familier ikke får løst opgaverne, eller forældrene – af hensyn til barnet – løser opgaven for barnet.

DET PEGER FORSKERNE PÅ:

Hjemmeopgaver er et afsæt til, at forældre kan få indsigt i og tale med børnene om, hvad de er optaget af i løbet af dagen i daginstitutionen.

Der vil være stor forskel på, om opgaven opleves relevant eller ikke-relevant i hjemmet. De forældre, der i forvejen er optaget af at involvere børns perspektiver, vil sandsynligvis engagere sig i opgaven med nysgerrighed på barnet, mens andre forældre vil have mere fokus på at komme i mål med opgaven. Derfor er det vigtigt, at daginstitutionen italesætter betydningen af at involvere børnene med en samtidig respekt for, at familier har forskellige betingelser for at engagere sig. Desuden må pædagoger være åbne over for, at opgaverne kan løses på mange forskellige måder i de forskellige hjem, og i den forbindelse være nysgerrige på, hvordan børnenes perspektiver har spillet ind under opgaveløsningen.

7

Årlige børneinterviews

FORMÅL:

Tilbagevendende interviews med børnene giver mulighed for at få indblik i børnenes oplevelser af temaer, som fylder meget i institutionen, og det giver børnene en oplevelse af at blive taget alvorligt, når pædagogerne lytter og følger op på interviewene.

En gang om året (fx i januar) gennemføres der børneinterviews med fokus på et bestemt tema. Temaet bliver udvalgt på baggrund af, hvad pædagogerne ser, er på spil i børnegruppen, fx venskaber, at skabe sammenhæng til skolen eller at lave en ny indretning af daginstitutionen. Børneinterviews foregår på mange forskellige måder – fx som rundvisning til det eller de

steder, som børnene synes, det er vigtigt at vise den voksne. Det kan også foregå i et rum, hvor interviewet fx i stedet tager udgangspunkt i artefakter, børnene har med. Nogle gange er der flere børn med til interviewet – andre gange kan børnene have behov for at have pædagogen for sig selv.

Pædagogerne oplever, at den direkte opmærksomhed, hvor de viser, at de vil børnene noget, fører til en oplevelse af nærhed mellem barn og voksen. De voksne gør sig umage med, at børnene oplever, at de bliver lyttet til og taget alvorligt. Når børnene fx har peget på larm som et problem, bliver der fulgt op på det, ligesom børnene får at vide, hvordan deres bidrag har gjort en forskel.

DET PEGER FORSKERNE PÅ:

Generelt er det vigtigt at være opmærksom på, hvordan børnene kan involveres mest muligt i relation til både valg af tema, interviewform, konklusioner og de følger, interviewet får. Det er vigtigt at huske, at interviews vægter de verbale udtryk, og i den sammenhæng er det interessant, at der også arbejdes med tegninger og andre udtryksformer, og at der arbejdes over tid, så børnene kan ændre og nuancere deres perspektiver. Forskerne fremhæver det som meget positivt, at børnene får at vide, hvordan det, de har bidraget med, har gjort en forskel for udformningen af deres læringsmiljø.

8

Børnetegninger af forventninger til overgange

FORMÅL:

Tegningerne af barnets oplevelse af sig selv i institutionen og der, hvor barnet skal hen (børnehave eller skole), giver barnet mulighed for at sætte dagsordenen i forhold til, hvad forældrene og institutionen skal være opmærksomme på i skiftet.

I forbindelse med overgang mellem daginstitution og skole eller mellem vuggestue og børnehave er der institutioner, der arbejder med brobygningstegninger. Det går ud på, at børnene bliver bedt om at tegne sig selv, deres familie, hvad de godt kan lide ved vuggestuen eller børnehaven, og hvad de tror og ved om det sted, hvor de skal hen. Hermed sætter børnene dagsordenen for, hvad der er relevant for dem i skiftet, og pædagogen og for-

ældrene kan med deres kontekstuelle viden spille sammen med børnene om at skabe realistiske forståelser af det kommende skift, så børnene oplever overgangen positivt.

DET PEGER FORSKERNE PÅ:

Når børn skal rykke op i institutionskæden, møder de ofte mange fortællinger om det spændende skift, der er foran dem. Kendskab til børnenes oplevelser af skiftet er en forudsætning for at vide, om der er behov for pædagogisk understøttelse af overgangsprocessen. Her giver tegneprocessen børnene mulighed for at formidle oplevelser på andre måder end gennem det verbale sprog. Samtidig er det en god anledning til at få indblik i den betydning, barnet tillægger andre børn i overgangen.

Det er vigtigt, at pædagoger og forældre følger op på det, som barnet har formidlet gennem sin tegning. Hvis barnet har bekymringer, kan pædagogerne så arrangere et besøg på skolen? Eller kan de invitere et tidligere børnehavenbarn ind i børnehaven for at fortælle om, hvordan det har oplevet skolen?

Et mangedimensionalt læringsrum med afsæt i Cirkeline

FORMÅL:

At skabe et sammenhængende læringsmiljø, hvor det, børnene er optaget af over tid og i hjem og daginstitution, er koblet til den pædagogiske læreplan.

En institution var optaget af at opbygge et tematisk læringsrum i samspil med børnenes interesser og indspil. Fx satte man fokus på cirklen som form. Med udgangspunkt i Cirkeline-figuren, der bl.a. hang på væggen, udarbejdede daginstitutionen et tredimensionelt læringsrum, hvor prikkerne fra Cirkelines kjole dryppede videre ned på gulvet og endte i cirkler med forskellige farver, som børnene legede i og begyndte at hoppe imellem. Det resulterede i, at der blev lavet flere cirkler, som

over tid endte helt ude på legepladsen, hvor de dryppede ned i en kasse med en masse cirkelformet legetøj. Som en del af det almindelige forældresamarbejde var der skabt mulighed for, at pædagoger og forældre i hverdagen kunne udveksle viden om, hvordan de hver især oplevede, at arbejdet med cirkler og Cirkeline satte spor i børnenes bevidsthed og handlinger. Fx fortalte en familie, hvis barn var begejstret for Cirkeline-dukken, at barnet med hjælp fra dukken var blevet tryk ved at sove i sin egen seng i hjemmet. Inspireret af forældrenes erfaring med barnets perspektiver på tryk i sovesituationen placerede pædagogen Cirkeline-dukken på toppen af en bakke, som barnet tidligere ikke havde haft mod på at kravle op ad, men nu forcerede for at få fat i Cirkeline-dukken.

DET PEGER FORSKERNE PÅ:

Praksisfortællingen peger på, hvordan forældre og pædagoger kan lære af hinandens blik for børnenes perspektiver, men også på vigtigheden af, at der er en løbende dialog mellem pædagoger og forældre om, hvordan barnets liv i daginstitutionen spiller ind i hjemmet og omvendt. Derfor er det vigtigt, at man i daginstitutionen har en praksis, der understøtter, at den type vidensudveksling forekommer med alle forældre.

Fælles udforskning af spor fra museumsbesøg

FORMÅL:

Forældre og pædagoger udforsker og reflekterer i fællesskab over børnenes oplevelser af deres læringsmiljø i forbindelse med et museumsbesøg. Det bruger de til efterfølgende at udforme læringsmiljøet, så det matcher de spor, børnene både i hjemmet og i daginstitutionen udtrykker, at museumsbesøget har sat.

Helt konkret tager en institution én gang om året på tur til det lokale kunstmuseum, hvor daginstitutionen har valgt et særligt tema for turen gennem udstillingen – fx form og farver. Efter besøget får børnene en til lejligheden særligt udformet brevrulle med hjem, hvori forældrene skriver, hvad børnene fortæller, at de har været optaget af på turen. På et forældremøde læser foræl-

drene brevrullerne op for hinanden og udarbejder sammen med pædagogerne et mindmap over det, børnene er optaget af. Mindmappet bliver afsæt for ideer til noget, forældrene kan spille aktivt ind med at forme i daginstitutionen. I denne institution viste det sig fx, at mange af børnene var optaget af et drømmeskib, der var på udstillingen. Forældrene valgte derfor at bygge et drømmeskib i institutionen i løbet af en aften, så det stod parat som en overraskelse, da børn og pædagoger mødte ind om morgenen. Pædagogerne oplever, at forældrenes aktive involvering gør, at de er engagerede og kan tale med om, hvad børnene oplever i læringsmiljøet.

DET PEGER FORSKERNE PÅ:

Når forældre og pædagoger arbejder sammen om at forstå børns oplevelser af læringsmiljøet, kan de få øje på flere

nuancer ved børnenes oplevelser. Når forældre inviteres ind i institutionen som medskabere af børnenes læringsmiljø, øger det tilknytningen til institutionen og styrker samarbejdet mellem institution og forældre. Dog er det vigtigt at være opmærksom på, om alle forældre har mulighed for at bidrage. Nogle forældre vil nemt kunne bidrage, fordi de forstår den pædagogiske tænkning og vil notere sig deres børns læringsspor i hjemmet. Andre forældre kan have sværere ved at bidrage, fordi de ikke forbinder deres oplevelser med børnene med noget, der kan være relevant at skrive formelt om. Det kan derfor være en god ide at invitere forældre til at udtrykke deres oplevelser af børnenes spor på andre måder end gennem skriftlig dokumentation. Fx kan de inviteres til i stedet at bruge fotos, tegninger, mundtlige fortællinger, eller hvad der nu passer den enkelte familie bedst.

Afrunding

Inspirations- og refleksionsmaterialet har på forskellig vis berørt måder at samarbejde med børn og deres forældre om at blive klogere på og lære af børns perspektiver på deres læringsmiljø.

Praksis eksemplerne rummer flere konkrete systematikker i arbejdet. Systematikkerne må dog aldrig blive rigide. De skal altid tilpasses de lokale forhold, der er i en institution. Samtidig skal systematikkerne altid rumme mulighed for, at pædagoger på baggrund af deres faglighed differentierer deres tilgang i de konkrete møder med børnene og deres familier. Systematik skal sikre, at daginstitutioner har en grundlæggende nysgerrighed i deres måder at involvere forældre og børn på.

Når en daginstitution fx af hensyn til barnets behov tilpasser sin afleverings- og afhentningsprocedure, så barnets krigstraumatiserede far kan hente barnet i et rum, hvor der er flugtveje, er det udtryk for en forståelse af det unikke ved netop dette barns og denne families livsverden.

En sådan nysgerrighed kan også resultere i, at der differentieres, når det gælder indsatser, der rækker ud over daginstitutionen. Fx er der et sted en primærpædagog, der for at skabe sammenhæng for barnet mellem hjem og daginstitution i en periode bliver hjemmehosser i familien. Formålet med systematik i forældresamarbejde om børneperspektiver er dermed ikke, at alle behandles på samme måde, eller at der kun skal differentieres, når der er problemer. Systematikken skal netop sikre, at alle børn og forældre mødes af pædagoger og ledere med en grundlæggende nysgerrighed på, hvad der er på spil for børnene, så de voksne i fællesskab kan skabe gode, inspirerende og involverende læringsmiljøer, der matcher alle børns behov.

Hvordan har
Viggo haft det
i dag?

Lad os spørge
Viggo, hvad
han har oplevet!

Inspirations- og
refleksionsmateriale
til ledere og pædagoger
i daginstitutioner, der
gerne vil sætte fokus på
forældresamarbejde om
børns perspektiver på
deres læringsmiljø.

B U P L

KL

